

Otázka: Psychologie jako vědní obor

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): BaBu

Psychologie jako vědní obor

- a) Základní psych.disciplíny a jejich funkce
- b) Psychologické směry

.....
.....

Definice: (Existuje řada definic)

Je to věda, která studuje duševní život.

Psychologie je věda, která studuje lidské chování, duševní procesy a tělesné prožívání, včetně jejich vzájemných vztahů a interakcí stavy, vlastnosti a naučené předpoklady lidských činností

- Psychologie je humanitní věda a úzce souvisí s dalšími vědními obory, např.: pedagogika, speciální pedagogika, biologie, medicína (neurologie, psychiatrie, pediatrie), sociologie

Historie psychologie:

- V historii byla psychologie součástí filosofie. V 2. polovině 19. století došlo k **oddělení psychologie od filosofie**

Wilhelm Wundt založil první psychologickou laboratoř (Na univerzitě v Lipsku v Německu r. 1879), která se stala centrem výzkumu v oblasti psychologického bádání

Předmětem Psychologie je **chování** a **prožívání** člověka.

1. **Chování** = aktivita jednotlivce, kterou může pozorovat jiná osoba. Je pozorovatelné. Je odrazem toho, co člověk prožívá.
2. **Prožívání** = subjektivní, jedinečná a neopakovatelná aktivita, která není pozorovatelná jinou osobou (děje se uvnitř člověka). Jsou to psychické stavy a procesy, které si člověk uvědomuje jen do určité míry → vědomé či nevědomé prožívání. Prožívání se projevuje navenek v chování (výraz emocí).

Prožívání i chování zahrnuje tzv. **psychika člověka**, což je odraz skutečnosti, který je ovlivněn například dědičností, společenským prostředím, společenskými normami, zdravotním stavem, tělesným stavem a hormony.

Psychologie se snaží psychiku **popsat, vysvětlit a predikovat** (předpovědět, co se stane či

nestane).

Člověk, který se zabývá psychologií prakticky či výzkumně je **psycholog**.

Cílem psychologie:

Cílem je získané poznatky využít ke zvýšení lidské spokojenosti a zdraví. Lze je také využít k léčebným účelům, prostřednictvím Psychotherapie.

a) Základní psych. disciplíny a jejich funkce

Psychologie má více **oborů**, které lze rozdělit do **3 oblastí**:

1. Základní (teoretické)
2. Aplikované (praktické – uplatněné v praxi)
3. Speciální (úzká skupina oborů)

Základní – mají nejobecnější charakter, jsou teoretické

- **obecná** – vysvětluje základní pojmy

□ Zabývá se člověkem, poznávacími procesy (myšlení, smyslové vnímání, paměť, představivost, fantazie a řeč), zkoumá a popisuje city a činnost člověka (potřeby, motivace, vůle, postoje).

- **sociální psychologie** – zkoumá vztahy mezi lidmi a postavení člověka ve společnosti

□ Jejím předmětem je socializace, což je zařazení člověka do společnosti

- **vývojová psychologie** – zkoumá změny v psychice člověka

□ Zkoumá vývoj člověka jako živočišného druhu od početí (nikoli narození) po úmrtí. Zabývá se vývojovými obdobími.

- **psychologie osobnosti** – psychika osobnosti a její struktura, dynamiku a vývoj

□ Zabývá se osobnostmi a jejím vývojem, také tím, jak se osobnosti liší. Je to základ pro ostatní obory.

- **psychopatologie** – zabývá se vznikem, průběhem, příčinami, projevy, popisem a tříděním duševních poruch a nemocí

Speciální – mají specifický předmět zkoumání, odvozují se od základních a aplikovaných disciplín

- **Psycholingvistika** – vztah mezi řečí a myšlením
- **Zoopsychologie** – psychologie zvířat
- **Psychofyzika** – zkoumá fyzikální vlastnosti podnětů

Aplikované – zkoumají psychické jevy, které se projevují v souvislosti s určitou praxí, podávají však jen obecnější poučky, které je nutno užít (aplikovat)

- **pedagogická psychologie** – podmínky výchovy
- **psychologie práce** – psychologické aspekty, vztahy na pracovišti
- **psychologie sportu** – prožívání a chování u sportu
- **forezní psychologie** – soudní psychologie, při soudu, způsobilost

.....
.....

b) Psychologické směry

• Experimentální psychologie – založil **Wilhelm Wundt (1832 - 1920)**

- nazývána také psychologíí elementovou – experimentálními metodami zkoumala základní elementy lidské psychiky (počítky, vjemy, pocity...)
- ke svému zkoumání využívala experimenty – to znamená, že na podkladech experimentů zkoumá duševní pochody
- zabývala se studiem mozku a nervové soustavy za účelem studia pozornosti a rychlosti člověka.
- Wundt v tomto směru zdůrazňoval zkušenost, která byla zdrojem vědění a která byla získávána pomocí smyslových orgánů, které dráždil podněty, a pak studoval zkušenost (požitek), (experimentoval).
- metoda introspekce = sebepoznání... za tuto metodu byl kritizován, protože je to metoda ryze subjektivní (člověk přeci nemůže objektivně hodnotit sám sebe)
- Platí zde asociační zákony. Ty popisují spojování počitků ve vjemy.
- Další pojem, který se v experimentální psychologii vyskytuje je **apercepce** /obecný pojem pro všechny mentální procesy člověka, ve kterých určitý objekt vstupuje do vztahů s již existujícím a systemizovaným vědomím. Tímto způsobem mohou být mentální procesy utříděny, vysvětleny a pochopeny/, ta říká, že nové podněty si dáváme dohromady s minulou zkušeností. Je to základ pro celistvost psychiky.

• Behaviorismus

- Název vznikl v USA – Behavior = chování
- založil John B. Watson (1878 - 1958) – kritizující introspekci (člověk, který pozoruje sám sebe je subjektivní), oproti tomu se stavěl na stranu extrospekce. Ta říká, že vnější

pozorování je objektivní, dá se tedy změřit. Prováděl pokusy na zvířatech i lidech – zkoumal jejich metody učení. Chování vysvětloval vzorcem $CH = S = R$ (CH – chování, S – stimul, R – reakce)

- psychologie je chápána jako věda o chování (behaviour= chování)
- je přístup v psychologii založený na tvrzení, že chování lze vědecky zkoumat bez odkazu na vnitřní duševní stavy. Jde o druh materialismu, popírající nezávislý význam mysli. Snaží se zkoumat proces adaptace člověka na prostředí
- **Behaviorismus je myšlenkový směr, v jehož centru zájmu stojí chování, jeho pozorování a analýza. Psychologie je podle pojetí behaviorismu čistě objektivní, experimentální přírodní věda. Jejím cílem je předvídání a ovládání chování.**
- chování člověka je chápáno jako reakce na předchozí podněty
- Označována jako psychologie chování. Studovali, jak organismus (i zvířata) reagují na podněty. Vůbec se nezajímali o prožívání člověka.
- Odmítali dědičnost a vrozené vlohy, naopak vyzdvihovali výchovu a učení (v rodině).
- Lidé vyznávající behaviorismus přeceňují výchovu, neberou v úvahu vrozené dispozice a úplně vyřazují duševní pochody, protože jsou nezkoumatelné.
- jeden z nejvýraznějších psychologických směrů

• Psychoanalýza

- založil Sigmund Freud (1856 – 1939) narodil se v Příboře v židovské rodině – > Vídeň, dcera Anna – žil s ní v Anglii, vystudoval medicínu, myšlenka sexuálních neuróz
- Lidská psychika dle Freuda sestává ze tří vrstev:

vědomí (pomyslná špička ledovce), které je vázáno na vnímání, zahrnuje tu část osobnosti, kterou si jedinec plně uvědomuje

předvědomí obsahuje zapomenuté, ale vybavitelné myšlenky, zážitky, konflikty, rozhodnutí, atd. Obsahy předvědomí a vědomí lze verbalizovat (vyjádřit slovy).

nevědomí je nejrozsáhlejší a vědomí nepřístupná část psychiky, představuje změť neorganizovaných představ, přání, obav, zkreslených obrazů skutečnosti. Do nevědomí jsou vytěsňeny myšlenky a city, které by pro jedince byly při uvědomění příliš zraňující, ponižující, budily pocity úzkosti nebo viny (viz obranné mechanismy dále). Podle Freuda co je nevědomé, má stálou tendenci stát se vědomým a psychika musí vynakládat energii, aby se tomu nestalo. Proto například lidé, kteří toho moc vytěsnili, mohou podle Freuda cítit únavu bez zjevné příčiny.

- každý člověk má určité kvantum energie, jejíž množství se nemění, kvanta se mohou vázat na psychologické procesy
- **zdrojem psychologické energie jsou pudy, které jsou neprezentované psychologickým procesem**
- hlavní sexuální pud tzv. LIBIDO
- hlavní dynamickou silou lidské psychologie je sexuální pud
- pud smrti – tendence všeho živého k návratu do původního anorganického světa
- metoda psychoanalýzy = léčebná metoda, která má za úkol odstranit psychické poruchy (neurózy)
- podle Freuda je člověk vystaven pudům jako základním determinantům svého chování a to zejména pudu sexuálnímu, agresivnímu či pudu sebezáchovy
- Nevědomí má vliv na naše chování. Mezi důležité ukazatele nevědomých procesů patří sen, tzv. Freudovské přechytnutí, vtip a tzv. chybné úkony.

Freud se zabýval EGO, ID, SUPEREGO – Inhibice, symptomy a úzkost

- dítě po narození má pouze ID = nevědomí – obsahuje pudová přání sexuálního obsahu
- EGO se vyvíjí z ID, interakce s vnější realitou, funkce sebezáchovná, vypořádat se s pudovými impulsy, kontroluje pudová přání za pomoci obranných mechanismů <- nevědomé
- SUPEREGO – pozůstatek raného dětského konfliktu ke vztahu k rodič. V oidip. Fázi,

kolem 5,6 roku, dítě se identifikuje s autoritou (**Oidipovský komplex**, nazývaný také **Oidipův komplex**, je termín používaný v psychoanalýze k označení milostného vztahu syna k matce, **Elektrín komplex** milostné náklonnosti dcery k otci).

- **Analytická psychologie**

- založil Carl Gustav Jung (1875 - 1961)
- vytvořil teorii o kolektivním nevědomí lidstva,
- bipolární typologie temperamentu - vycházel ze vztahu jedince k okolí (introvert x extrovert)

Hlavní body Jungovy teorie

Osobnost

- nepokládal sexuální pudy za hlavní činitele chování
- osobnost = **psyché** - jako samostatná soustava

Rozšířený pohled na minulost

- důraz na minulost jedince
- zahrnoval do ní i živočišné a lidské historické předky

Nový pohled na nevědomí

- předpokládal zděděné kolektivní nevědomí
- získané osobní nevědomí

Struktura psyché

4 hlavní subsystemy osobnosti

1. kolektivní nevědomí – zděděné, souvisí s minulostí a obsahuje duševní život našich předků
2. osobní nevědomí – zděděné, souvisí s minulostí a obsahuje duševní život našich předků
3. ego
4. já (spojuje vědomí s nevědomím)

• Tvarová psychologie (gestaltismus)

- zakladatelé Max Wertheimer (1880 – 1943), Wolfgang Köhler (1887 – 1967)
- teorie gestaltismu: psychologické jevy vystupují jako celek
- jedinec nevnímá izolované prvky, ale jejich uspořádání do celků
- strukturu a vlastnosti těchto celků nelze odvodit z jednotlivých částí
- nelze oddělit biologické / psychologické / sociální jevy a procesy
- Vystupuje proti orientaci psychologických laboratoří na vyčleňování jednoduchých elementů prožívání a chování, tedy proti tzv. elementové psychologii, hodlající vyčlenit určité základní jednotky (např. reflexy) a z nich pak jaksí skládat větší celky.

- Tvarová psychologie tvrdí, že elementy jsou jen výsledkem umělé abstrakce a konstrukce. Psychologická realita se vyznačuje přirozenými celky fungujícími vždy v organických souvislostech. Vše živé směřuje k tvarům, celkům, formám, a touto tendencí se řídí vnímání, myšlení, chování i usilování vůle.

• Humanistická psychologie

- zakladatelé Abraham Maslow (1908 – 1970), Carl R. Rogers (1902 – 1987)
- člověk chápán jako svobodný tvor, který život utváří sám svými vlastními volbami, za

které je zodpovědný

Čtyři principy

Společnost definovala své poslání čtyřmi principy:

1. studium prožívajícího jedince - fenomenologická analýza prožívání konkrétného člověka se stává podstatou psychologického přístupu k osobnosti. Člověk není pouze objektem studia, je nutné ho pochopit z jeho subjektivního hlediska, tudíž psycholog se musí stát partnerem.
2. zájem o vyšší lidské vlastnosti, k nimž patří svoboda volby, hodnocení, seberalizace, kreativita aj. Lidé nejsou jednoduše motivováni primárními pudy (agrese, sex) či fyziologickými potřebami (hlad, žízeň), ale mají přirozenou potřebu rozvíjet své schopnosti.
3. zdůrazňování individuálního významu objektu místo zájmu o samotný objekt, i když to občas znamená použití méně přesné metody. Smysluplnost musí při výběru problému předcházet objektivitě.
4. primární zájem psychologa o hodnocení lidského bytí, zejména o důstojnost, plnost existence a štěstí člověka. Cílem je **pochopit**, nikoli určovat či kontrolovat chování lidí.

- **Kognitivní psychologie (poznávací)**

Vyzdvihuje poznávací procesy, kterými si člověk vytvoří vnitřní obrazy vnějšího světa a stanoví si tak své hodnoty. Zakladatelem George Kelly. **(V DNEŠNÍ DOBĚ)**

- **Transpersonální psychologie**

Zabývá se změněnými stavy při vědomí během např. drog, meditace. Představitelem je Američan českého původu Stanislav Grof. **(V DNEŠNÍ DOBĚ)**